

شرق روزنامه

فرهنگ ایرانی • علم

روش‌های مقابله با پیامدهای مخاطرات زلزله در ایران

صفحه ۸

تاریخچه و کاربردهای جراحی ایمپلنت در گفت و گوبا «سیامک یعقوبی»

صفحه ۹

حقوق ماهانه ۱۰۰ هزار تومانی مهندسان ناظر

نگاه

تک‌فرزندها

شویوا دولت‌آبادی • روانشناس

در یک خانواده با خواهر و برادر(ها) زندگی کردن و بزرگ‌شدن امتیازهایی دارد. از آن جمله می‌توان از فرصت‌های طبیعی برای تمرین انواع مهارت‌های اجتماعی، عاطفی و شناختی نام برد که در آنها همشیرها مهارت‌هایی نظیر توانایی مشارکت‌جویی و ح‌ق‌طلبی را در کنش‌ها و واکنش‌های بدیهی باهم‌زیستن به دست می‌آورند.این ارتباط مستمر و گوناگون در بستر جاری زندگی همیشه بیشتر و موثرتر از ارتباط‌هایی است که از تعامل کودکان با همبازی‌هایشان می‌تواند حاصل شود.فراتر از آن تقسیم‌کردن توجه و همدلی‌های والدین میان فرزندان نیز در جای خود نمونه‌ای از زندگی واقعی است که در آن، افراد اغلب در کنار دیگران ارزیابی و موضوع ارتباط‌های متنوع و در جایگاه‌های گوناگون قرار می‌گیرند.

گفته می‌شود حضور کودکان در زیر یک سقف در کنار یکدیگر نوعی صرفه‌جویی در اثر بخش‌شدن آموزه‌های والدین ایجاد می‌کند، چون کودکان آموخته‌های خود را به یکدیگر انتقال می‌دهند، به محک می‌گذارند و قواعد زیستن را با هم تجربه می‌کنند. پس به کوتاه‌سختن می‌توان گفت که داشتن خواهر و برادر نوعی تسهیل در یادگیری و به‌ویژه یادگیری‌های عاطفی و اجتماعی ایجاد می‌کند.

در مورد تک‌فرزندها والدین توجه و تمرکز بیشتری روی این یگانه‌فرزند دارند (که البته گاه همراه با ترس و نگرانی نیز هست) این توجه متمرکز از همان سر آغاز حیات تا سال‌های بعد به اینگونه از سوی تک‌فرزندها معمولاً از حوصله زیاد والدین برای انتقال اطلاعات به‌رومند می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

کوتاه

همه‌گیری تک‌فرزندنی

خانواده‌های تک‌فرزند، نخستین تصویری که به ذهن می‌آورد، خانواده‌های چینی است؛ خانواده‌هایی که بر اساس قانون و زیر فشار، ناچار به داشتن یک فرزند هستند تا از انفجار جمعیت در این کشور جلوگیری شود. با این حال و در جایی که سیاست‌های عمومی در جمهوری اسلامی ایران در سال‌های طولانی حول داشتن فرزند بیشتر شکل گرفته و در همین یکی، دو سال اخیر مشوق‌هایی برای فرزندآوری بیشتر خانوارها در نظر گرفته شده است، بررسی آمارها نشان می‌دهد که خانواده‌های ایرانی بیش از گذشته تمایل دارند تنها یک فرزند داشته‌باشند.

کاهش قدرت اقتصادی خانوارها، طولانی‌شدن زمان حضور در دانشگاه و به تبع آن ازدواج و بارداری دیر هنگام تعدادی از مجموعه دلایلی است که به‌طور کلی برای تمایل خانوارهای ایرانی به داشتن یک فرزند بیان می‌شود.

نگاهی اجمالی به جزئیات نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

جدا از سرشماری مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ ایران نشان می‌دهد که تک‌فرزندها معمولاً از خانواده‌های دو فرزندنی این می‌شوند که سبب می‌شود آنها در شرایط فرهنگی مناسب، از برخی برتری‌های شناختی برخوردار شوند. این احتمال در عین اینکه یک امتیاز است ولی در مواردی هم خود سبب جدامان‌دگی کودک از جمع همسالان می‌شود چون دانایی‌های او می‌تواند به نظر کودکان دیگر و از این تاریخ و در سال ۸۵ هر خانوار دو فرزند داشت.

عکاس: آیدین رهبر شرق

گفت‌وگو با سیدحسن حسینی، جامعه‌شناس خانواده:

«تک‌فرزندان» در انطباق با جامعه مشکل خواهند داشت

میزان درآمد چهارعدد باشد. انسان موجودی عقلایی است و با دین شرایط محیطی خود و امکاناتی که در اختیار دارد، دست به انتخاب می‌زند. به‌همین دلیل است که در کشورهای صنعتی برای پیشگیری از پیری جمعیت و بازتولید مناسب اضافه‌جمعیت در جامعه‌شان، سیاست‌های رفاه اجتماعی یا به میدان گذاشته تا به خانواده‌ها امکاناتی را برای تشویق بیشتر در فرزندآوری و اداره امور آنها، بدهند.

برای مثال در فرانسه هرسال به مادری که بیشترین تعداد فرزندان را دارد، مدال افتخار داده می‌شود. اینها از جمله بسته‌های تشویقی هستند که در آن جوامع، خانواده‌ها را به فرزندآوری بیشتر ترغیب می‌کنند. این میزان که در بالا به آن اشاره شد، بیشتر از بعد اقتصادی آن است. اما از نگاهی دیگر، بخشی از تحولات خانواده امروزی مانند زیست‌مجردانه، ازدواج‌های توافقی، ازدواج‌هایی که زوجین قرار می‌گذارند پنج یا ۱۰سال اولیه ازدواج بچهدار نشوند، یا ازدواج‌هایی که در آن توافق می‌شود فرزندنی نداشته باشند و به جای آن فرزندخوانده بگیرند، اینها تحولانی است که بیشتر به لحاظ فرهنگی باید مورد بررسی قرار می‌گیرد. بحث برابری‌طلبی زنان ومردان یکی از این تحولات فرهنگی است. قبل از دوره مدرن زن، جنس دوم بود. اما به تدریج این طرز تلقی تغییر کرده و زنان معتقد شده‌اند که هم در صحنه عام اجتماعی و هم در خانواده نسبت به مردان از حقوقی برابر برخوردارند. در حوزه خانواده یکی از مسائیل موجود آن است که زنان بیش از گذشته به سرمایه فیزیکی خود اهمیت می‌دهند، به هر حال باید پذیرفت اندام زنی که سه‌بار زایمان کرده با اندام زنی که یکبار مادر شده، متفاوت است به علاوه اینکه بارداری‌های مکرر موجب می‌شود زنان بیش از همسرانشان سرمایه فیزیکی خود را از دست بدهند. بنابراین هنگامی که سرمایه فیزیکی برای زن مهم تلقی می‌شود خوبه‌خود اگر ازدواج هم کند، این شرط را می‌گذارد که تنها یک فرزند داشته باشد. بحث دیگری که مهم است، بحث سرمایه‌های اقتصادی و اجتماعی برای زنان است برای برابری‌طلبی‌های آنان. زنی که یک فرزند دارد، چنانچه بخواهد در صحنه اجتماعی فعال باشد، به مراتب بیش از زنی که سه‌فرزند دارد می‌تواند موفقیت کسب کند. بنابراین تعداد زیاد فرزندان برای زنان و به‌زمع آنان موجب حاشیه‌نشینی در حوزه عمومی و شغلی آنان می‌شود. به همین دلیل ایران و به‌خصوص در شهرهای بزرگ، شاهد هستیم که استقبال از فرزند بیشتر در میان زنان، زیاد نیست. اینها به یکسو، جامعه ایران یک جامعه متلاطم به لحاظ اقتصادی نیز هست و خانواده‌ها و به‌خصوص خانواده‌هایی با درآمد ثابت، احساس امنیت اقتصادی ندارند. خوبه‌خود این وضعیت در جامعه شهری ما موجباتی شده است که در کنار عوامل جهانی، مردان و زنان ازدواج کرده ما در مورد داشتن فرزندان متعدد، محتاط شوند. به هر حال جامعه ایران به‌عنوان جامعه‌ای در حال توسعه، تحت‌تاثیر جامعه جهانی شرایط تازه‌ای را برای زنان و مردان ما رقم زده

زنی که یک فرزند دارد، چنانچه بخواهد در صحنه اجتماعی فعال باشد، به مراتب بیش از زنی که سه‌فرزند دارد می‌تواند موفقیت کسب کند. بنابراین تعداد زیاد فرزندان برای زنان و به‌زمع آنان موجب عقب‌ماندگی‌شان در حوزه عمومی و شغلی آنان می‌شود. به همین دلیل ایران و به‌خصوص در شهرهای بزرگ شاهد هستیم که استقبال از فرزند بیشتر در میان زنان، زیاد نیست

اگر پیش از این تعداد تک‌فرزندها در جامعه ایران انگشت‌شمار بود، امروز مروری اجمالی بر تعداد دانش‌آموزان یک کلاس درس نشان می‌دهد بخش قابل توجهی از خانواده‌های ایرانی تمایل به داشتن تنها یک‌فرزند دارند. تحولات فرهنگی واجتماعی از یک‌سو و اوضاع متلاطم اقتصادی از سوی دیگر، به علاوه نبود سیاست‌هایی در‌خور برای تشویق خانواده‌ها به فرزندآوری از جمله دلایلی است که برای این تمایل ذکر می‌شود. با دکتر سیدحسن حسینی، جامعه‌شناس خانواده و عضو هیات علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران در این باره گفت‌وگو کرده‌ایم:

این روزها می‌بینیم که خیلی از کودکان خواهر یا برادر ندارند. چه روندی رخ داد یا چه دلایلی وجود داشت که امروز تمایل زوج‌ها به داشتن تنها یک‌فرزند بیشتر شود و تعداد خانواده‌های تک‌فرزندی چشمگیر شود؟ ریشه‌های این اتفاق چه هستند؟

در پاسخ به این پرسش لازم است مقدمه‌ای عنوان شود. به خلقت انسان و تشکیل جامعه بشری از دو دیدگاه می‌توان نگر بست: یکی دیدگاه ادیان آسمانی ابراهیمی و کتب مقدس است و دیگری دیدگاه زیست‌شناسانه. از بدو خلقت انسان یکی از اشکال بارز زندگی این موجود، زندگی اجتماعی و خانوادگی بوده است. در میان انسان‌ها، ایجاد خانواده از ابتدا رابطه تنگاتنگی با معیشت داشته است. یعنی شکل و بعد و کار کردهای خانواده رابطه تنگاتنگی با اقتصاد و قطعا تولید غذا و عوامل دیگری که در حوزه اقتصاد یعنی تولید و توزیع و مصرف داشته است. به‌همین دلیل در دوره‌ای که جامعه شکار و ماهیگیری و استفاده از میوه‌های جنگلی بوده، خانواده‌ها به شکل همگن و گروهی دیده می‌شدند که ۴۰، ۵۰شهر زیر یک سقف زندگی می‌کردند و از امکانات غذایی جمع‌آوری شده و شکار استفاده می‌کردند و دارای روابط تفکیک‌شده جنسی بودند. اما هنگامی که انسان‌ها از این دوره عبور کردند و به دوره کشاورزی رسیدند، خانواده‌های منفرد از دیگر خانواده‌ها شکل گرفت. هنگامی که جامعه به لحاظ اقتصادی در وضعیت کشاورزی بود، شیوه کار جدیدی پیش می‌آید که تفاوت‌های قابل‌ملاحظه‌ای بامرحله قبلی یعنی شکار و ماهیگیری دارد. مردان و زنان در این جامعه هر دو نقش اقتصادی دارند به علاوه اینکه زنان نقش باروری و فرزندآوری نیز به‌صورت طبیعی عهده دارند. در خانواده‌ای است، خانواده‌های پرتعداد نیز دیده می‌شوند. در این خانواده‌هاست که ما چندهمسری چون فعالیت اقتصادی موجب بارآوری محصول بیشتری می‌شده است، خوبه‌خود خانواده در شکل گسترده آن بروز و ظهور می‌یابد. برای مثال در خانواده‌های روستایی ایرانی ضرب‌المثلی وجود دارد با این مضمون: «قریان دست بسیار، چه در سفره، چه در کار». این به آن معناست که هرچه تعداد افراد سر سفره غذا بیشتر باشند، مشکلی وجود ندارد و آنها می‌توانند با کار کردن، غذای خود را تأمین کنند. به‌خصوص در جامعه کشاورزی که مالکیت منابع تولید به شکل خانوادگی است، خانواده‌های پرتعداد نیز دیده می‌شوند. در این خانواده‌هاست که ما چندهمسری به نفع مردان را مشاهده می‌کنیم. چراکه تعداد همسران بیشتر، یعنی فرزندان بیشتر، یعنی نیروی کار بیشتر که احشام بیشتری را به چرا می‌برند و زمین‌های بیشتری را زیر کشت. اما در همان دوره کشاورزی، بخش‌هایی از جامعه انسانی که روابط فتوادلی در آن حاکم بوده است، چندهمسری تنها در میان اربابان دیده می‌شده چون رعایا سهم و درآمد ثابتی از محصول داشته‌اند و از عهده چندهمسری برنمی‌آمدند چراکه در صورت چند همسر بودن و تعدد فرزندان، تأثیری در سهم آنها نداشته است. این دوره‌های ذکرشده طولانی بوده است تا اینکه به دوره کشف نیروی بخار و صنعتی‌شدن جدید در کشاورزی و سایر صنایع می‌رسیم. هنگامی که شکل تولید در جامعه بشری به‌تدریج از شکل کشاورزی و روستائیشنی به شکل صنعتی مدرن و شهرنشینی جدید می‌رسد، انقلابی در شکل، بعد و کار کردهای خانواده به وجود می‌آید. به‌طور قطع در این دوره است که به تدریج شاهد گسترش تعداد خانواده‌های هسته‌ای در کنار خانواده‌های گسترده هستیم. در خانواده‌ها گسترده که عمدتاً پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها، فرزندان، پدرموادر و احیاناً عروس‌ودامادها و نوه‌ها دیده می‌شوند اما در خانواده هسته‌ای پدرموادر به‌همراه فرزند یا فرزندان دیده می‌شوند. در همین دوره صنعتی‌شدن در جامعه شهری خانواده‌های پیشمروان و تجار، به دلیل امکان درآمدی بیشتر و امکان اشتغال بیشتر همچنان در شکل خانواده گسترده ادامه حیات می‌دهند اما این افراد با درآمد ثابت هستند که به‌تدریج در شکل خانواده هسته‌ای، سیری می‌کنند. به‌طور کلی هرچه در دوره صنعتی‌شدن چه در کشورهای پیشرفته صنعتی و چه در کشورهای در حال توسعه جلو آمده‌ایم، بعد خانواده محدود و محدودتر و تعداد فرزندان کمتر شده است. علت آن این است که بخشی از ارتقای اجتماعی انسان‌های امروزی در دوره مدرن و پسامدرن، به سرمایه‌گذاری‌های خانواده برای نسل‌های آینده برمی‌گردد. هنگامی که شما با درآمدی ثابت دو فرزند داشته باشید، این دو می‌توانند از تفریحات، تغذیه، آموزش و در نهایت تربیت بهتری برخوردار باشند تا زمانی که تعداد فرزندان شما با همان